

TASHKENT AMALIY FANLAR UNIVERSITETI

PEDAGOGIKA KAFEDRASI

FAN: UMUMIY PEDAGOGIKA

POʻ: D.T.Sobirov

14-mavzu: VII asrdan IX asrning birinchi yarmigacha O'rta Osiyoda tarbiya, maktab va pedagogik fikrlar

Reja:

- ▶ 1. Islom dini va hadislarda ta'lim-tarbiya
- ▶ 2. Qur'oni karim axloqiy-falsafiy ta'limotlar manbai.

Hadis ilmining paydo bo'lishi

- ▶ 3. Muhaddislar (Imom Ismoil al-Buxoriy, Imom Iso at-Termiziy va boshqalar)ning hadis ilmi rivojiga qo'shgan hissasi

Tayanch tushunchalar:

1. Islom dini maktab, madrasa, ta'lim tizimi, hadis, sunna, hadis ilmi, muxaddis, hadis ilmida "Oltin davr", hadislarda ilgari surilgan insoniy hislatlar: mexr - muruvvat, saxovat, xilm, hurmat - extirom, vatanga muxabbat, mexnat va kasb - xunarni ulug'lash, xalollik, poklik, do'stlik, tinch – totuvlik.

1- Reja: Islom dinining tarqalishi. Maktab va madrasalarda ta'lim mazmuni

Islom dini ta'limotida ta'lim-tarbiya masalalarining ifodalanishi

1.Tarqalishi.

VII asr boshlarida Eron, Kavkaz orti, Suriya, Shimoliy Afrika, Janubiy Ipaniya;

Machit qoshida **maktablar** ochildi;
Yozuv arab alifbosida olib boriladi;
Maktab-yozuv o'rgatadigan joy;
“Qur'on” – “Xaftiak”, “Chor kitob” **darslik** sifatida;

5 yosh, xatto 6-7 yoshidan beriladi. O'g'il bolalar-domla, qiz bolalar-otinoylar.

VIII asrda Movoraunnaxrda islom dini o'rnatildi. Arab tilini o'rganish joriy qilindi. Maktabda o'quvchi soni 30-40 ta. Qur'on yod olish usuli; yozish, hisob, arab tili, savdo san'ati, mantiq, notiqlik, husniyat, Ahmad Yassaviy hikmatlari.

Madrasa

Dars o‘qitiladigan joy. Ma’ruza-tinglaydiga joy. 15-20; 30-40; 100-150 talaba tahsil olgan.

Arab tili grammatikasi; qoida-fikr idmi;
ilohiyot, mantiq, notiqlik, matematika,
geografiya, kimyo.

Imon-xatib, qozixonalar kotibi, noshir

2- Reja: Diniy kitoblarning tarbiyaviy ahamiyati. Qur'oni Karim - umumbashariy qadriyat, iloxiy, ilmiy-dunyoviy ta'limot sifatida.

Qur'oni Karim-umumbashariy qadriyat sifatida	
Maqsad - Shaxs insonni tarbiyalash	
Vazifalari.	Qur'on-Kiroat o'qish ma'nosini bildiradi.
1.Qur'on-islom aqidalari e'tiqod va talablarini bayon qiladi.	Ilm-so'zi 750; marta takrorlanadi.
2.Huquqiy-ahloqiy meyorlari va tasviflarini ifodalaydi.	- Bu o'zak Allox, Rabb (bo'lmoq) gapirmoq kabi o'zak-so'zlardan keyin beshinchi o'rinda turadi.
3.Yosh avlodni ma'naviy-ma'rifiy kamolotiga oid fikrlar, qarashlar manbaidir;	96 surasi Qur'onning asosiy mazmuni vositasi Muxammad Payg'ambarga nazil bo'lgan. Alaq surasi 5 oyati "Yaratgan Robbing nomi bilan o'qi!"
	Ilmga qiziqtirish-Zumar surasi; 9 oyat ilm va ilmsizlikni farqi;
4.Insoniyatni ulug' maqsadlar sari birlashtiradi.	Alloh huzurida boshqalardan yuqori turishi mujodamasu ilmsizlar tanqid qilinadi. Rum surasi 59 oyat
	Ilmning uzluksizligi Toho surasi 114 oyat

5.Umumiy uyimiz-kurrai zaminda do'st - birodar, axil - hamkor, bo'lib yashashga o'rgatadi.	Ilmni haqiqat amali bilan bog'lash, ilmiy asoslash. Rum surasi 29 oyat; Isro surasi 36 oyat
6.Ma'naviyat-umuminsoniy madaniyat, ma'rifat boyliklaridan, jahon sivilizatsiyasi yutuqlaridan bahramand qiladi.	Ilmni ko'r-ko'rona taqliddan qaytarish surasi 11 oyat Alloh o'zining yagonaligiga ilimli kishilarni guvoh qiladi Oli Imron surasi 18 oyat
7.O'zaro nizolar to`qnashuvlar, milliy, irqiy, diniy kamsitishlarga yo'l qo'ymaydi.	Ilimli kishilarni shohidligini farishtalarning shoxidligi bilan tenglashtiradi.
8.Ma'naviy bo'shliqni oldini oladi.	Ilm bilan kibrlanmaslik Yusuf surasi 76 oyat; Ota-bobomiz qilgan deb emas, davom ettirish Moida 104 oyat.

Hadis ilmining paydo bo'lishi.

**Hadis –Sunna Muxammad
Payg'ambarning xayoti va
faoliyatiga oid diniy-dunyoviy
ko'rsatmalar majmuasidir**

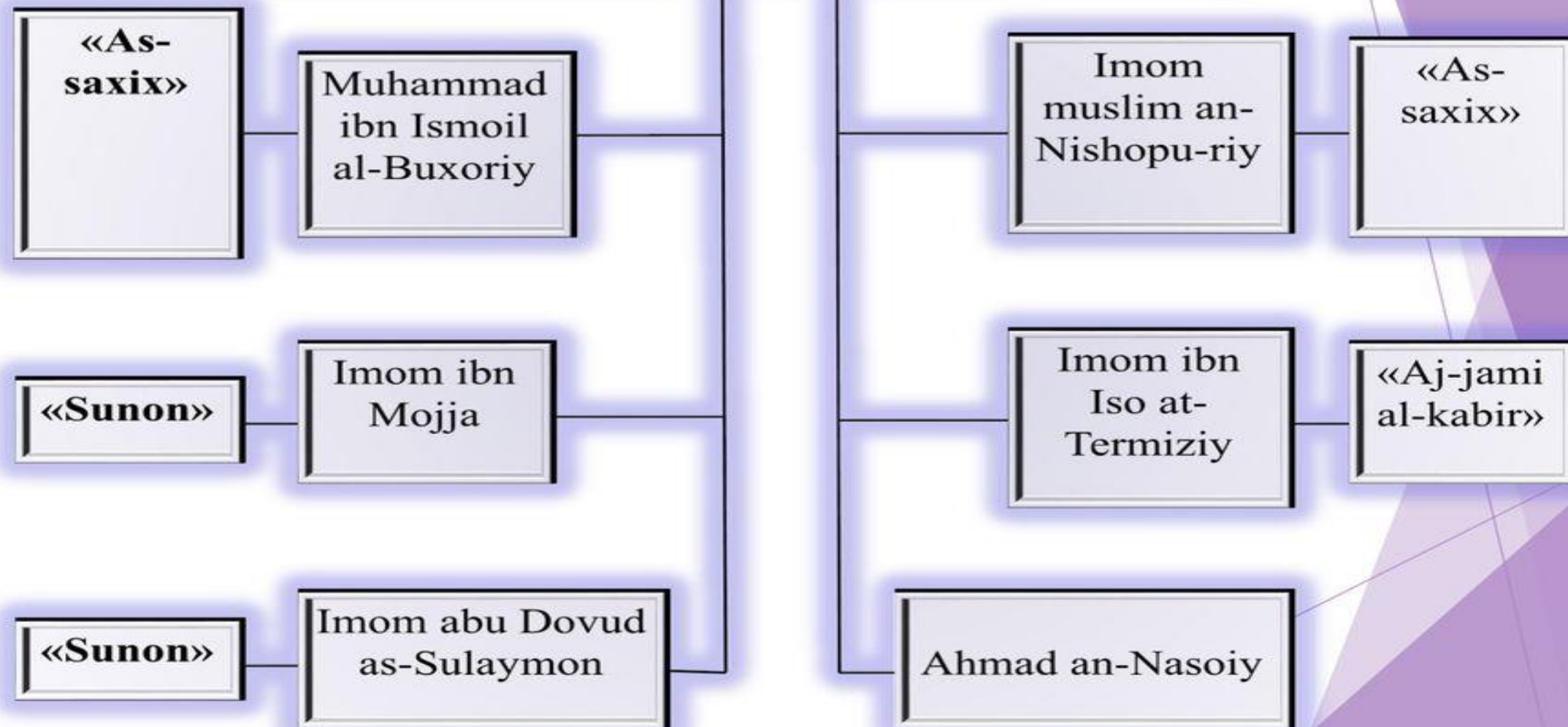

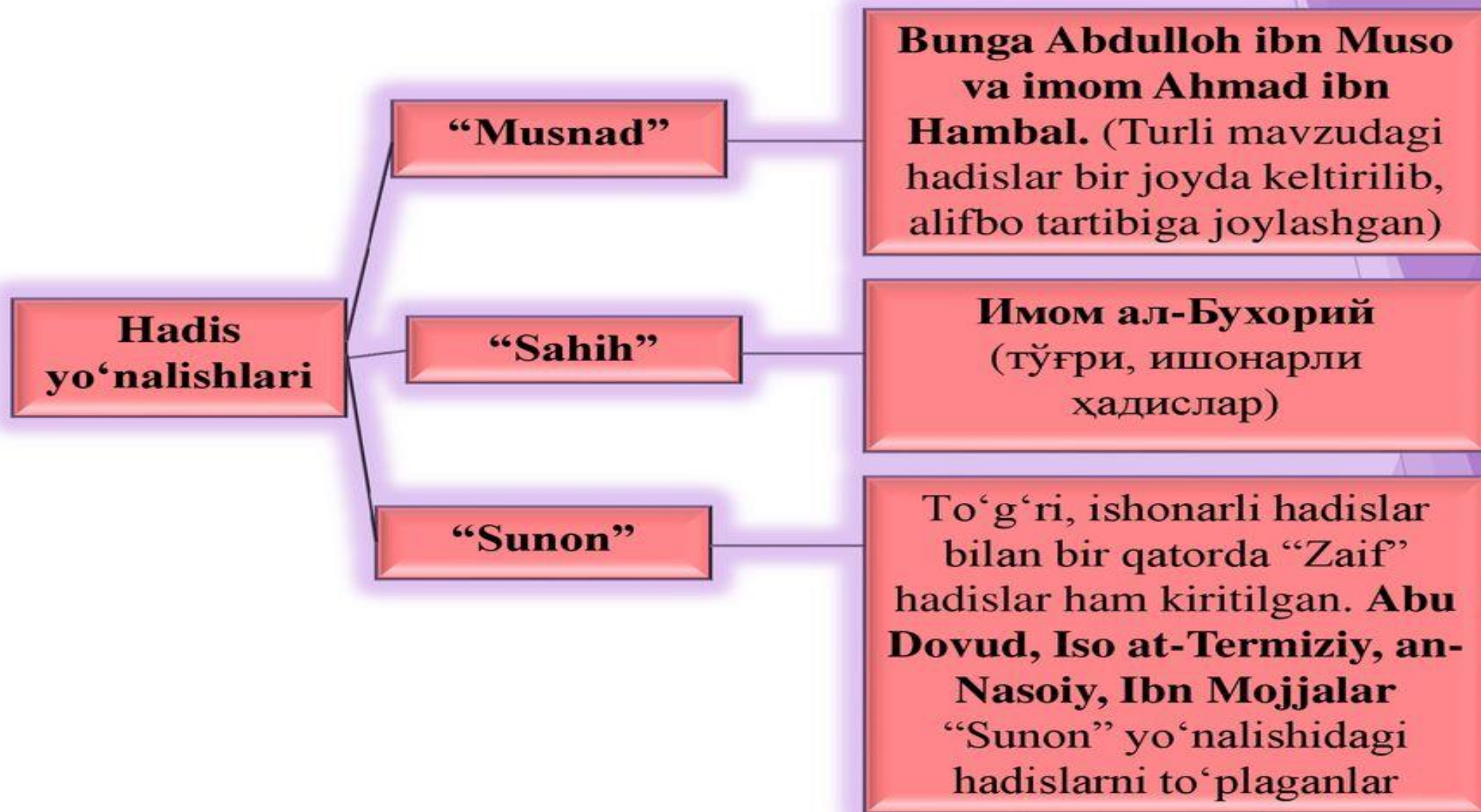
Hadislar dastlab yozilmagan.

Sahobalar (Abu Huroyra va boshqalar) yod olganlar. (tug'ri, sahih, hadislar)

Xalifa Umar ibn Abdulaziz tomonidan ishonarli hadislar to'planadi.

VIII – IX asrlar Hadis ilmi uchun “Oltin davr” hisoblanadi

Al-kutub as-sita mualliflari va asarlari nomi

Imom Al-Buxoriy

810-870

10 yoshidan hadis yod olgan oʻtkir zehnli 100 ming **sahih** 200 ming gʻayri bilgan sunon, 600 mingga yaqin hadisni yod bilgan. Misr, Shom Mesopataniya, Basra, Kufa, Bagʻdod, Hijoz.

Amir al-Muminiyn

Misr, Shom
Mesopatamiya, Basra,
Kufa, Bogʻdod, Hijoz.

Asarlari;

“Al-adab al-mufrad”
“At-tarix as-sagir”
“At-tarix al-avsat”,
At-tarix al-kabir”,
“Kitob-al-ilal”,
“Ball ul-Bolidiyya”,
“Al-Jomi’y as-sahih” (Sahih al-Buxoriy)

Imom Iso-at-Termiziy

824-892

Abu Iso Muxammad Ibn Iso Ibn Sadara at-Sulomi al-Bug'iy at-Termiziy 824 Termizda tavallud topadi.

Imom al-Buxoriyning shogirdi bo'lgan.
Ustozlari; Muslim, Abu Dovud, Koutayba, Ibn Sa'id, Isloh ibn Muso, Muxammad ibn G'iylon Sa'id ibn Abdurahmon, Muxammad ibn Bashorat ibn Hujir, Ahsad ibn Muni' kabilar.

Asarlari

“Sunan”, **“Kitob al-ilal”** (Nuqsonlar kitoblar)
“Kitob at- tarix” (Tarix kitobi) **“Kitob ash-Shaomil an-nabaviyya”**, (Payg‘ambarning ahloq odobiga oid kitoblari) **“Kitob az-Zuxd”** (Zoxidlar haqidagi kitob).

Xayrixoxlik, xayrli ishlarni qilish; sadaqa, raxm-shavqatli bo‘lish; oilaviy munosabatlar, jamiyatga foyda keltirish kabi g‘oyalar ulug‘lanadi.

Tasavvuf ta'limotida komil inson g'oyalarining ulug'lanishi

Tasavvuf ta'limoti
maqsadi - inson qalbi
va ruhiyatini, ahloqini
poklash, xalol yashash,
zohiran va botinan pok
bo'lish, qalban pok,
ruhan Alloh vasliga
yetishga, ezgulikka
yetaklaydi.

Yo'nalishlari:

Ilm - shariat

Yo'l - tariqat

Tajriba - ma'rifat

Haqiqat - komil inson

Tasavvuf ta'limotida tarbiya turlari

Aqliy tarbiya

Ruh tarbiyasi, sir tarbiyasi

Mehnat tarbiyasi

Nafs tarbiyasi

Tasavvuf ta'limoti allomalari

**Abdulholiq G'ijduvoni, Ahmad
Yassaviy, Najmiddin, Kubro
Yaxyo Suxravardiy, Baxouddin
Naqshband, Shayx Xovand Toxur,
Xo'ja Axror Valiy**

Naqshbandiya ta'limotining “Diling Oллоhda, qo‘ling mehnatda bo‘lsin shiori”da pedagogik qarashlar

- 1. Halol mehnat bilan jamiyatda fidokor inson bo‘lish**
- 2. Inson ilm-ma‘rifat va kasb hunari orqali ma‘naviy kamolotga erishishi**
- 3. Mehnatsevarlikni ulug‘lashi**
- 4. Insonning o‘z-o‘zini anglashi va boshqarishi**
- 5. Halol mehnat salbiy xislatlar (loqaydlik, murtadlik, ishyoqmaslik)dan qaytaradi va insonni ezgulikka yetaklaydi**
- 6. Ezgu sifatlar, xalol mehnat qilish insoniyatni xalq mushkulini oson qilishga chaqiradi, saxovatli bo‘lishga o‘rgatadi**
- 7. Insonni islom ekstremizmi, fundamentalizmi va terrorizmga qarshi kurashga undaydi**

TEKSHIRISH UCHUN SAVOL VA TOPSHIRIQLARLAR:

1. Islom dini tarqalgandan keyin ta'lim tizimi va mazmuni qanday tashkil etildi?
2. Maktab va madrasalarda ta'lim qanday tashkil etilgan edi? "Xadis" va "sunna" tushunchalarining mazmunini tushuntirib bering.
3. Qur'onning shu kundagi axamiyatini yoritib bering?
4. Imom Ismoil al – Buxoriy va at – Termiziylarning ibratli xayot yo'li haqida so'zlab bering?
5. Hadislarda ilgari surilgan odob – axloq masalalarini qanday izoxlaysiz?
6. Hadislar va unda ilgari surilgan axloqiy xislatlarni hozirgi davr tarbiya mazmuniga qanday kiritish mumkin?
7. Tasavvuf ta'minoti haqida bayon qiling.
8. Daftaringizga xadislardan 40 tasini yozib keling va ma'nosini tushuntirib bering.

**E'TIBORINGIZ
UCHUN
RAHMAT!**